

żenie każdego takiego działu, nadto usprawiedliwić zmiany zaprowadzone na gruncie i przekonać, że powierzchnie uposażenia wszystkich działów, na podzielonej przestrzeni, rodzajami szczegółów je składających, pozbierane, wyrównywają powierzchni do urządzenia wskazanej, co znowu razem stanowi urządzenie majątków;—

Przeto do tak ważnej w swoim rodzaju czynności za bardzo potrzebne uznałem przydać ogólne przepisy dla mierniczego, do ułożenia których, posłużyła mi Instrukcja dla Jeometrów rządowych.

INSTRUKCJA

DLA

MIERNICZEGO.

Co do samego pomiaru.

1. W pomiarach jakiegokolwiek bąc rodzaju, dla ustanowienia prawdziwej powierzchni gruntowej, postępować zawsze będzie od ogółu do szczegółów, z całości do części, a nigdy przeciwnie.

2. Szczegółowy pomiar rozpocznie po wykonaniu ogółowego związku.

3. Ogółowy związek stanowić ma sieć trójkątów powstająca przez wyznaczenie głównych punktów z linii głównej, zwaney podstawą.

4. Podstawa mieć powinna długość odpowiednią

przestrzeni gruntu mierzyć się mającego. W pomiarze rozleglejszych przestrzeni, gdy idzie o dokładność ile może być największą, podstawa takowa na zniwelowanej dopiero powierzchni wymierzana bywa.

5. Punkta główne powinny mieć wyznaczone położenie względem dwóch osi do siebie prostopadłych, z których jedna będzie południkiem miejsca, a druga linią do niej prostopadłą.

6. Punkt przecięcia się osi zdeterminowany bywa przez długość i szerokość geograficzną miejsca, kierunek zaś południka wyznacza się w przestrzeniach mniejszych, z kierunku igły magnesowej, ale zboczenie igły względem południka prawdziwego, zawsze dopisane być powinno.

7. Znaki punktów głównych mają być, ile możności, tak urządzone, żeby trwały jak najdłużej, w każdym razie z łatwością wynalezione być mogły, i przynajmniej z trzech punktów widziane były, a to pod kątami 60 do 120 stopni.

8. Stosunki wszelkich planów z gruntem (skala) mają być tak umiarkowane, aby z planu, stosownie do potrzeby, oznaczyć lub obliczyć można było powierzchnie szczegółów i ogółu.

9. W obstawianiu lasów znakami, korzystać należy z dróg bitych lub dróg zwyczajnych, także z linii gospodarstwa leśnego na gruncie wyciętych, a nowych linii nie przecinać.

10. Dla pomiaru siedzib wiejskich, punktami głównymi być muszą wieże kościołów, i szczyty na budowlach.

11. Podstawa główna przechodzić powinna przynaj-

mniej przez dwa punkta stałe. Sposób ten zabezpieczenia podstawy z wielu względów jest najkorzystniejszy.

12. Wszelkie znaki związkowe powinny być numerowane, i otrzymać nazwisko od miejsca, to jest od *uroczyska* na którym są postawione. Stanowiska oznaczają się liczbami *rzymskimi*, punkta podrzędne liczbami *zwyczajnymi*.

13. Szczegóły dotyczące się postawionych znaków, zaraz w ciągu roboty, zapisane być mają w dzienniku *obstawiania znakami*.

14. W przestrzeniach *większych* linie główne mierzą się łałami mierniczemi, w przestrzeniach *średnich* i *małych* łańcuchem mierniczym.

15. Wszystkie linie główne przynajmniej dwa razy mierzone być mają, raz *naprzód*, potem *wstecz* postępując.

16. *Różnice* między takimi dwoma odmianami aby mogły być cierpiane, przechodzić nie powinny przy mierzeniu łańcuchem, *jednej* *dziesięciotysięcznej*, a przy mierzeniu łałami, *jednej* *trzydziesto* *tysięcznej* długości, na każdym *tysiącu* *prętów* *odmierzonych*.

17. W przestrzeniach *mniejszych*, gdzie spadzistość dwóch stopni nie przechodzi, można w ogólności uważać grunt za poziomy.

18. Długość każdego sta prętów oznacza się na gruncie mocnym palem liczbowanym.

19. Do punktów, pod względem położenia niepewnych, odnosić orjetowania żadnej przestrzeni niewolno.

20. Linie wyrażające położenie osi głównych *pospolicie* *karminem* *wykreślone* *bywają*.

21. Na granicach posiadłości wyrażone być mają bez wyjątku wszelkie znaki kierunek granic oznaczające, jako to: kopce, słupy, krzyże, drzewa znakowe z naciosami, rowy, drogi, rzeki, strumienie lasy, góry i t. d.

22. W siedzibach każdej osady będzie oznaczone ję ogrodzenie, czy murem, parkanem, płotem lub rowem.

23. W ogrodzeniu każdym wyrażone być mają wszelkie zabudowania w ich kształcie i miarach rzutu poziomego, z rozróżnieniem które są murowane, a które drewniane.

24. Przy zabudowaniach i w obwodzie oznaczyć należy podwórza, ulice, place, studnie, ogrody owocowe i warzywne, spacerowe i dzikie.

25. Co do lasów: oznaczone być powinny zewnętrzne granice, podział naturalny na iglasty, liściowy i mieszany: pod względem administracyjnym: na obręby i oddziały, oprócz tego wyznaczone będą wszelkie halizmy, piaski, pola, łąki, smugi, bagna, drogi, osady leśne.

26. Na planach miejskich wyrażone będą obwodnice ogólne, jako to: mury, wały, okopy, wszelkie wnijścia do miasta, główne i uboczne aleje, trotuary, kierunek kanałów podziemnych, wszystkie podwórza, place i ogrody.

27. Wszystkie posiadłości oznaczone będą na planie właściwemi im numerami policyjnemi.

28. Co do porządku i ostrożności w działaniach na gruncie najlepiej będzie, jeżeli wszystkie pomiary wykonane być mogą stolikiem mierniczym.

29. W wypracowaniu szczegółów można użyć wę-

gielnicy mierniczej, opierając się na punktach związkowych.

30. Przy zorjętowaniu stolika nie spuszczać się na igiełkę magnesową, lecz opierać się na przygotowanych liniach konstrukcyjnych, które umyślnie w tym celu należy mieć na blacie przygotowane.

Wyznaczenie punktów głównych i obieranie stanowisk.

31. Stanowiska obierać jak najlepsze co do położenia, aby, ile możliwości z najmniejszej ich liczby, dokładnie wszystkie szczegóły wyrobić.

32. Każdy punkt ważniejszy i każde stanowisko nowe dla oparcia dalszej roboty służyć mające, przynajmniej trzema promieniami wyznaczone być powinno.

33. Przecięcie promieni dla każdego punktu powinno być ścisłe, pewne, i dawać tylko jeden punkt. Jeżeli z przecięcia powstaje trójkąt, chociażby najmniejszy, tam, albo w orjętowaniu stolika zaszło uchybienie, lub punkta z których takowe wychodzi, mylnie są wyznaczone na blacie; w każdym takowym razie, obowiązany jest mierniczy wrócić się z pracą na punkta poprzednie, w nich błędy wysledzić i poprawić, a bez wysledzenia i poprawienia błędów, nie posuwać się dalej.

34. Każdy punkt przeznaczony na stanowisko oznaczyć na gruncie mocno wbitym palem.

35. Praca dobrymi przecięciami starannie wykonana stolikiem, dokładniejszą jest aniżeli przez odcięcie, lub stacyami, a czego nawet przez bezpośrednie mierzenie linii osiągnąć niepodobna. O ile więc miejscowość prze-

cięciami iść dozwala nie powinien mierniczy używać łańcucha do mierzenia odległości.

36. Do miary na *bok*, potrzebne do wyznaczenia szczegółów gruntu, nie powinny przechodzić długości 10 pretów.

37. Przy posuwaniu się stacyami, linie po których postępuje mierniczy, powinien kreślić jak najdłuższe być mogą na blacie, na nich dokładnie błat orjetować, i tak kierunki dobierać, aby koniecznie dotarł i domierzył się do punktów dla oparcia prac przygotowanych.

Jeżeli robota dobrze wykonaną została, więc ostatni kierunek, do znaku oparcia, zgodzi się dokładnie z położeniem punktu na blacie, i odległość jego z odmiarem bezpośrednim: w przeciwnym razie, wrócić się powinien wstecz z robotą, i poprawiać, aż do miejsca, gdzie nowa robota zgodzi się zupełnie z poprzednią.

38. W ogólności, starać się powinien mierniczy, w każdej robocie tak dobierać kierunki, aby ile można najczęściej miał sprawdzenie na punktach stałych, i przekonał się, że wszystkie długości są zgodne z odległościami na gruncie.

38. W oznaczeniu wszelkich siedzib winien mierniczy oznaczyć przecięciami szczyty kominów.

40. Dla wyznaczenia kształtu gór powinien mierniczy zdjąć stolikiem figury powłok wierzchołkowych, to jest: zdjąć ich obwodnice. Podobnym sposobem wyznaczy zarysy parowów, rozpadlin i dołów.

41. Kąt kierunkowy między południkiem, a jednym z skrajów podstawy, będzie kątem głównym orjeto-

wania całej przestrzeni związkiem liniowym objętej, podług którego wykreśla się główna podstawa.

42. W pracach bussolą, nie polegać na miarach kątów bussolowych, ale wiązać się z punktami stałymi na gruncie, i na takim dopiero związku, wypracowanie szczegółów opierać.

43. Dla każdego planu, na którym szczegóły z domiarów bussolowych wnosić wypadnie, wyznaczyć stosunkową miarę zboczenia igły magnesowej względem południka prawdziwego, a przy robocie od dnia do dnia, przekonywać się, czy zboczenie igły magnesowej w busoli jest statecznie to samo.

44. Ze wszystkich prac, jakie busolą wykonane być mogą, najważniejsze jest zdejmowanie granicy, przy czém zarządzone być może i jej oznaczenie na gruncie: w tym celu potrzeba od kopca do kopca długości linii prostych, i kąty dla nich kierunkowe, starannie odmierzyć, wszystkie narożniki jak najpewniejszymi domiarami oprzeć o punkta stałe; ale punkta oparcia tak dobrane być winny, żeby nawet w najpóźniejszym czasie mogły być wynalezione z łatwością.

We względzie rysowania planów.

45. W sprawdzeniu mappy, z danego brulionu lub w wyprzekopjowaniu, oprócz sposobów powyżej podanych, użyć można Pantografu, gdy tylko idzie o wykreślenie planu ogólnego, napisy zaś wszelkie pisać należy na liniach równoodległych od kierunku dolnej ramki planu, wyjawszy nazwiska dróg i rzek.

46. Przy drogach, oprócz nazwiska urokowego jeżeli jakie mają, wymienić potrzeba z kąd lub dokąd droga prowadzi, bez dodawania wyrazów: droga, trakt i t. p. albowiem już sam rysunek dostatecznie to wyraża. Przy nazwisku rzek, powinna być dana strzałka dla oznaczenia kierunku płynącej wody,

47. Na planie, przy napisach wsi, folwarków, młynów, karczem; w lasach przy nazwaniu obrębów; pisać należy same ich tylko nazwisko, bez przydawania wyrazów: folwark, wieś, uroczysko, i t. d.

48. Nazwiska miast, dziedzin, osad, które leżą po za liniami granic, pisać należy zewnątrz granicy według ogólnego prawidła, a przy każdym takim nazwisku, potrzeba wykreślić prostokąt foremny, i takowy wypełnić tym samym kolorem, jakim ściana odpowiednia granicy jest obciążona.

49. Jak się oznaczają rozmaite przedmioty na mapie, okazują wzory rysowania na tablicy pod lit. N. Dodamy tylko, że obwodnice właściwych użytków pełnemi liniami wyciągnięte bywają.

50. Linie podziału wewnętrznego gospodarstwa lasów, wyrażają się dwiema liniami pełnemi, aby przez to okazać, jak szeroko są wycięte na gruncie.

51. Obwodnice podziału naturalnego lasów, na iglaste, liściowe i mieszane, należy na planie wyciągnąć pojedynczemi liniami pełnemi. Miejsca słupów lub innych znaków, nawet drzew naciąsem naznaczonych, należy na planie wyrazić w rzutach poziomych.

W kreskowaniu spadku gór, długość kresek nie może być dowolna, lecz zastosowana być powinna do

wielkości spadku góry. Sposób Lehmana może być pod tym względem skazówką.

52. objaśnienia wszelkich znaków rysunku, znaczenie kolorów, znajdować się mają ile możności po lewej stronie tła planu, rysunkiem nie zajętego.

53. Tytuł planów powinien zawierać, oprócz wyrazów plan lub mappa:

a) Wyraz miasto, wieś, folwark, osada.

b) Imię własne przestrzeni.

c) W jakiej gubernii, powiecie.

d) Nazwisko geometry.

e) Rok w którym pomiar został wykonany.

54. Przy pisaniu tytułów, zachować potrzeba pewne umiarkowanie względem stopniowania wysokości liter i odstępów pomiędzy wierszami, z tą zawsze uwagą, aby wyraz główniejszy, jakim jest imię własne przestrzeni, było koniecznie najwydatniejsze, a ogół całego napisu miał należytą proporcją.

We względzie obliczania powierzchni.

55. Co do obrachowania powierzchni, równie jak w innych działaniach obowiązany jest mierniezy zacząć od ogółu, i z niego do szczegółów przechodzić, aby przez to wypadki otrzymane jedne dla drugich były sprawdzeniem, summa zaś powierzchni pojedynczych części, zgodną być powinna z ogółem całej przestrzeni.

56. W obliczaniu powierzchni (gdy nie idzie o podział lasu lub pola podług naznaczonego kierunku), dogodnie jest użyć kwadratów równej wielkości, które na brulionie wykreślić potrzeba, tym sposobem znacznie się

skróci obrachowanie, dosyć albowiem obliczać skrawki kwadratów, które będą trapezami lub trójkątami i dodawać je do właściwych kwadratów.

57. Summa powierzchni szczegółów w każdym kwadracie zawartych, musi być równą powierzchni tegoż kwadratu, a summa powierzchni wszystkich kwadratów i skrawków, równać się summie powierzchni szczegółów mapą objętych; tak więc poszczególnie otrzymane wypadki posłużą sobie wzajemnie za kontrolę.

We względzie rejestru pomiarowego.

58. Co się tyczy rejestru pomiarowego, na to podaliśmy wzory. Ilość kolumn zależy od szczegółów gruntu, dodamy tylko, że na rejestrze pomiarowym w kolumnach poszczególnych, żadne poprawki ani skrobania miejsca mieć nie powinny, liczby więc błędne należy lekko przekreślić karminem, a wartości poprawione pisać w uwagach.

59. Odsyłacze w pierwszej kolumnie zamieszczone powinny być bez żadnej odmiany takie, jakie się znajdują na planach.

60. Każdy rejestr pomiarowy powinien mieć jeszcze na samym czele tytuł, odpowiedni tytułowi mapy.

We względzie rewizyi pomiarów i obliczenia powierzchni.

61. Co do rewizyi pomiarów, uważać potrzeba ażeby linie rewizyjne o ile miejscowość dozwoli, przechodziły przez najważniejsze szczegóły, i ciągnęły się od granicy do granicy.

62. W lasach, dla oszczędzenia szkód w drzewie, należy wedle okoliczności starać się korzystać z linii gospodarczych leśnych, albo z dróg prostych.

63. Dla pomiarów nowych niewolno takich linii za rewizyjne przyjmować, o których wnosić należy, że mierniczy dla oparcia szczegółów swęj pracy *musiał je mierzyć łańcuchem*. Liczba linii rewizyjnych zależy od obszerności przestrzeni do rewizyi wskazanej.

64. Pomiar będzie uważany jako *zdatny do użycia*, jeżeli różnice na uchybieniach w jego wypracowaniu przy rewizyi wykryte, nie przechodzą na każdym *tyśiącu pręta* długości przemierzonych:

jednego pręta	przy	stosunku	do	gruntu	1:5000
pół pręta	„	„	„	„	1:2500
ćwierć pręta	„	„	„	„	1:1250

65. Przepuszczone być mogą małe uchybienia, na szczegółach mniej ważnych, niemniej małe różnice pochodzące z graficznego postępowania na gruncie.

66. Co do rewizyi *regestrów pomiarowych* uważać należy na zgodność z planem we wszystkich szczegółach, na dokładność obliczanych powierzchni, i na porządek zachowany w układzie.

67. *Miejscowość* szczegółów może być źle opisana, lub opuszczone nazwisko *uroczyskowe*, brak ich na planie i rejestrze, a przekręcenie lub fałszywe ich pisanie może być z czasem przyczyną do sporów, któreby inaczej miejsca nie miały.

68. Co się tyczy sprawdzenia powierzchni, obrać sobie kilka *kwadratów*, obliczyć wszystkie szczegóły, i porównać z odpowiedniami im szczegółami w rejestrze.

69. Obliczenie powierzchni może być w ogólności uważane za dobre, jeżeli ilości błędów wykryte, nie przechodzą na *tysiącu* powierzchni:

a) zterech jedności, kiedy pomiar jest wykonany w stosunku 1 : 5000.

b) dwóch jedności kiedy stosunek 1 : 2500.

c) jednéj jedności, kiedy pomiar: jest w stos: 1:1250.

Wyliczone tu przepisy zrozumieć i pamiętać mierzniczy powinien, podług nich postępując, prace jego odznaczać się będą porządkiem, dokładnością, wyrazistością i tą ścisłością, którą cechować się powinny wszystkie dzieła oparte na zasadach Matematyki.

Na tém kończymy rzecz o właściwém miernictwie. Podaliśmy sposoby jak najprostsze, ale dostatecznie wypróbowane i na wieloletniém doświadczeniu oparte.

Usprawiedliwienia wymagające obszerniejszych dowodzeń matematycznych, znaleźć można w każdym dziele geometryczném. Opisu i użycia *Teodolitu*, jakkolwiek trudno jest w wszelkich ważniejszych pomiarach dla wyznaczenia ogółowego związku, obejść się bez tego narzędzia, nie podałem, albowiem pomiąłem wiadomości trygonometryczne. W późniejszym jednak czasie, po ukończeniu obecnej pracy, starać się będę brak ten uzupełnić.

KOMPASY.

28. Jeżeli we wszystkich czynnościach potrzebny jest rozmiar czasu, to szczególnież w gospodarstwie wiele na tém zależy, iżby wszystkie zatrudnienia w właściwym

zaczynały się i kończyły czasie. Aby i temu zaradzić, podam sposoby najłatwiejsze wykreślenia kompasu na płaszczyźnie poziomej i południkowej, nie przytaczając zasady, na której się takowe wykreślenie opiera.

Kompas na płaszczyźnie poziomej.

Dla wykreślenia takowego kompasu należy w miejscu spokojniejszym, gdzieby zwierzęta przystępu nie miały, np. w ogrodzie lub w inném miejscu spokojném, byle jednak nie w cieniu, wkopać słup, któryby nad powierzchnią ziemi wystawał przynajmniej na st. 4, na takowym przytwierdzić poziomo tablicę drewnianą lub kamienną. Następnie należy wyznaczyć linią *południową*, czyli godziny 12tęj, a do tego, ile można, potrzeba mieć regularny zegarek. Z punktu, mniej więcej we środku tablicy obranego, zakreślić cyrklem najmniej trzy koła różnemi promieniami. W spólny ich środek wbić pionowo *sztyft* prosty na 3—4 cali wysoki. W czasie dnia pogodnego, cień rzucony przez sztyft o godzinie 9 z rana, przetnie koło pierwsze w pewnym punkcie i toż samo koło o godzinie 3 po południu, przetnie w drugim punkcie, tak więc na kole pierwszym otrzymamy łuk, którego końce oznaczmy *kreskami*. Cień rzucony przez skazówkę o godzinie dziesiątej z rana, i drugiej po południu, przetnie koło drugie w dwóch punktach, a o godzinie 11stęj z rana, i pierwszej po południu w podobnym sposobie przetnie koło trzecie. Otrzymamy więc trzy łuki, każdy z nich za pomocą cerkla podzieliwszy dokładnie na dwie równe części, wyznaczmy trzy punkta na tablicy, które ze *spodkiem sztyftu* znajdować się po-

winny na jednej linii prostej. Linia ta będzie szukana *południową*. Najlepiej wyznaczać linie południowe około 22 Czerwca.

Mając już to, że spodka sztyftu Λ (fig. 20) prowadzę za pomocą *ekierki* linią prostopadłą BA równą długości sztyftu, który nazywa się *sztyftem fałszywym*. Z końca jej B , od strony zachodniej, na płaszczyźnie kompasu, kreślę linię BC , zawierającą z linią AB kąt ABC równy 48° (dopełnienie szerokości geograficznej Warszawy). Linia BC przecnie linią południową w punkcie C . Wbijam skazówkę długą na cali 5—6 tak, ażeby jeden koniec był utkwiony w C , a skazówka opierała się na wierzchołku sztyftu fałszywego. Następnie z punktu B , wyprowadzam prostopadłą do BC , która przecnie linię południową w punkcie M . Przez punkt M prowadzę RN prostopadłą do południowej. Dla oznaczenia linii godzin, na kompasie, odcinam $B'M$, równe BM i z punktu $B'M$ zakreślam półkole SMT .

Za pomocą cerkla poczynając od punktu M odcinam na półkolu po obu stronach linii $B'M$ łuki po 15° , tym sposobem cały półkrąg SMT podzielony będzie na 12 części równych. Z punktu B' prowadzę promienie przez punkta podziałów na półokręgu, linie te przedłużone przecną linię RN w pewnych punktach; jeżeli więc takowe punkta, oznaczone na linii RN , połączymy z punktem C , otrzymamy linie godzinne, które oznaczywszy liczbami po jednej stronie linii południowej, będziemy mieli godziny *przedpołudniowe*, a po drugiej stronie *popołudniowe*. Linie godzinne oznaczają się albo olejną farbą, albo wyrzynają się ostrym narzędziem.

Kompas na płaszczyźnie południkowej.

Kompas ten w tém jest bardzo dogodny, że ze wszystkich kompasów na płaszczyznach pionowych największą liczbę godzin w czasie dnia okazać może. Jeżeli gospodarz nie ma dogodnej do tego ściany budynku, może wbić słup przyzwoitej wysokości i do takowego przymocować tablicę. Przekonać się jednak przedewszystkiém potrzeba, czy ściana, lub tablica mają położenie dokładnie południowe. Przeświadczymy się o tém następującym sposobem: w ścianę lub tablicę wbić potrzeba *szyft* trzy lub cztery cale długi, prostopadle do ściany lub tablicy. Na końcu tego szyftu zawiesza się na nitce ciężarek. Jeżeli w czasie południa (w czém należy się już spuścić na zegar) cień rzucony przez szyft, i cień rzucony przez nitkę, stanowić będą jedną linię prostą, czyli, jeżeli cień szyftu pokryje zupełnie cień nitki, będzie to dowodem, że płaszczyzna jest dokładnie południową. Linię więc oznaczającą takowy kierunek cienia, oznaczam na powierzchni tablicy. Z punktu A (*fig. 21*) gdzie był wbity szyft fałszywy wyprowadzam na płaszczyźnie tablicy lub ściany linię AB prostopadłą do południowej, równą długości szyftu fałszywego. Z punktu B, nad linią AB kreślę kąt ABC o stopni: 52 (szerokość geograficzna Warszawy). Linia BC przecnie linię południową w punkcie C, w którym utwierdzam szyft prawdziwy, opierając go na szyfcie fałszywym tak, ażeby koniec jego, znacznie wychodził za punkt zetknięcia się ze szyftem fałszywym.

Z punktu B wyprowadza się linia prosta BM, prostopadła do BC, która przetnie południową w punkcie M. Przez punkt M prowadzę prostopadłą RN do południowej. Na południowej odcinam od punktu M, linię MB', równą MB i z punktu B' zakreślam półkole, na którym zaczynając od punktu M, odcinam po obu stronach łuki zawierające po 15°. Takowych łuków otrzymamy 12. Jeżeli przez punkt B' i punkta podziału półokręgu, poprowadzimy linie proste do przecięcia się z linią RN, i punkta takowych przecięć połączymy z punktem C, otrzymamy linie godzinne. Zresztą w oznaczeniu takowych rysunkiem postąpimy jak przy kompasie poziomym.

W wykreśleniu kompasów braliśmy szerokość geograficzną Warszawy, a tém samém kreśliliśmy kompasu dla Warszawy; będzie więc w różnych miejscach różna zachodzić mała różnica w czasie, na którą jednak w zatrudnieniach gospodarskich można nie uważać.

Z tego wszystkiego widzieliśmy, że do wykreślenia kompasu, nie potrzeba jak tylko cerkla (który nawet zastąpić można sznurkiem), ekierki i przenośnika, który się zwykle przy każdym Reyscaju znajduje.

